

УДК 75.051.3:7(091)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.06.1356>

ОЛЕГ СИДОР — ДОСЛІДНИК ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКА ЛУКИ ДОЛИНСЬКОГО (1745? — 1824)

Мар'яна ЛЕВИЦЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0977-4470>

докторка історичних наук, кандидатка мистецтвознавства,
старша наукова співробітниця відділу мистецтвознавства

Інституту народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
професорка кафедри графіки і мистецтва книги
НУ «Львівська Політехніка», (Львів)
email: m.levytska@gmail.com

Стаття присвячена публікаціям українського історика мистецтва, музейника, дослідника українського релігійного мистецтва XVII—XVIII та XX ст. Олега Сидора. *Актуальність теми* визначена вшануванням 80-літнього ювілею від дня народження вченого, що є нагодою до переосмислення його доробку. *Об'єктом вивчення* став один із важливих напрямків досліджень ученого, а саме — публікації О. Сидора про творчість українського художника зламу XVIII—XIX ст. Луки Долинського. *Предметом дослідження* визначено контекст наукової діяльності Олега Сидора стосовно цієї сфери його зацікавлень. *Мета статті* — показати, як дослідник висував і розвивав певні наукові тези, підтверджуючи їх аналітичним опрацюванням візуального матеріалу. *Джерельною базою* дослідження стали наукові публікації Олега Сидора з окресленої тематики, а також публікації його колег та дослідників наступної генерації. Стаття доповнена певними особистими спостереженнями та ремарками авторки, пов'язаними з періодом спільної роботи з Олегом Сидором в Інституті народознавства НАН України протягом 2009—2019 років і є даниною пошани видатному вченому.

Методи дослідження. У процесі вивчення наукового доробку О. Сидора було використано біо- бібліографічний підхід, метод контент-аналізу стосовно конкретної групи публікацій та залучено методи історії мистецтва.

Ключові слова: історик мистецтва, Олег Сидор, релігійне мистецтво XVIII ст., Лука Долинський, трансформації стилю.

Mariana LEVYTSKA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0977-4470>

Dr. hab. in History, PhD in Art History

Senior Research Associate of the Art Studies Department

The Ethnology Institute NAS of Ukraine (Lviv),

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine;

Professor of the Graphic and Art of Book Department,

Lviv Polytechnic National University

email: m.levytska@gmail.com

OLEH SYDOR: A RESEARCHER OF THE PAINTER LUKA DOLYNSKYI'S (1745? — 1824) ARTWORKS

Abstract. Introduction. The article deals with the publications of Ukrainian art historian, museum curator, and researcher of Ukrainian religious art of the 17th—18th and 20th centuries, Oleg Sydor. The celebration of the 80th anniversary of the scholar's birth became the suitable opportunity to rethink his contribution and outline the role of his publications for further art historical research.

Problem statement. In the spotlight of the article is O. Sydor's publications on the art heritage of Ukrainian artist Luka Dolynsky, who was active at the turn of the 18th and 19th centuries. The subject of the study is Oleg Sydor's professional trail, which determined the context of his scientific activity in relation to this area of his interest. **Purpose of the article** is to reconstruct the chronology of Oleh Sydor's publications on Dolynsky, both specifically his artworks and the wider context of religious art. The aim of this publication is to reveal how the researcher put forward and developed certain scientific theses, confirming them with analytical processing of visual material.

The source base of the study was Oleg Sydor's scientific publications, as well as publications by his colleagues and researchers of the next generation. The article is supplemented with some personal observations and remarks by the author related to the period of joint work with Oleg Sydor at the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine during 2009—2019 and is a tribute to the scientist. **Methods.** The study applies bio-bibliographical approach along with the art historical analyses and comparative review of conceptual publications on the topic.

Results. Oleh Sydor studied Luka Dolynsky's art heritage against a broad contextual background, using his deep knowledge of religious art of the 17th—18th centuries.

Conclusions. The article concludes that Oleh Sydor's publications on Luka Dolynsky provided not only reconsidered statements about the style and individual manner of the artists, but also developed the basis for the further research of Ukrainian religious art of the late 18th century.

Keywords: art historian, Oleg Sydor, religious art, Luka Dolynsky, stylistic transformations.

Вступ. Близько 15 років спільної професійної діяльності у відділі мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України разом із Олегом Сидором пощастило провести авторці цієї пам'ятної розвідки. Доля розпорядилася так, що працювали ми в одному кабінеті, і теми наших наукових досліджень були дуже наближеними і, як зараз стало зрозуміло, — ця спадкоємність виявилася не випадковою. Після захисту кандидатської дисертації у 2003 р. про жанр портрета у львівському малярстві ХІХ ст. (опублікованої щойно у 2019 р.) для мене постало питання наступної перспективної теми наукового дослідження. Об'єктом, вартим уваги і поглибленого вивчення, на мою думку, була постать і творчий доробок українського художника Луки Долинського (бл. 1745—1824), який був автором низки визначних портретів українських церковних ієрархів та кліру ХVІІІ ст. Проте тут виринали питання наукової конкуренції, або «неписане правило» львівської наукової етики — адже доробок цього художника вже був у фокусі уваги Олега Сидора на час його роботи в Національному музеї, задовго до моїх аспірантських розвідок і публікацій. Однак, оскільки Олег Сидор був автором глибокого і вдумливого відгуку на автореферат моєї кандидатської дисертації, знав її тематику, після попередньої розмови він люб'язно «благословив» мене на дослідження творчості Долинського у далекому 2009 році. Така амбітна тема і сусідство поруч із титулованим та визнаним дослідником здавалося справжнім викликом, але давало і багато переваг живого невимушеного спілкування, влучних зауважень та коментарів, іноді критики, що супроводжувала мої наукові пошуки. Тому ця коротка розвідка є не лише даниною пошани науковому авторитету Олега Сидора як історика мистецтва, а й виявом глибокої поваги та вдячності до нього як непересічної й багатогранної особистості.

Метою статті є систематизація та висвітлення окремої ділянки досліджень Олега Сидора, важливої для розвитку студій українського релігійного мистецтва ХVІІІ ст. на прикладі творчості Луки Долинського.

Об'єктом дослідження є вибірка публікацій вченого, присвячених вказаній проблематиці, які охоплюють майже 30-річний період мистецтвознавчої праці Олега Сидора. Також залучено окремі публікації дослідників творчості Луки Долинського, підготовлені молодшою генерацією вчених.

У статті використано *методику* біо-бібліографічних студій, компаративний підхід та *методи* мистецтвознавчого аналізу.

Основна частина. Для окреслення основних фактів із наукової діяльності Олега Сидора було використано бібліографічний покажчик, виданий у 2001 р. [1]. Опираючись на хронологію діяльності, хотілось би виділити визначальні моменти, які допоможуть краще пояснити напрями наукової роботи дослідника. Багатолітній досвід праці у Львівському музеї українського мистецтва (колишній ЛМУМ, тепер — Національний музей у Львові ім. Андрея Шептицького) пліч-о-пліч з Вірою Свенціцькою та іншими науковцями старшої генерації наклали виразний відбиток на принципи наукової роботи Олега Сидора — музейника, зберігача фондів, історика мистецтва. Тут, безумовно, домінував знавецький, атрибуційний підхід, особливо з моменту, коли вчений очолив відділ давнього українського мистецтва у 1991 році. Водночас освіта, здобута у Петербурзі (тодішньому Ленінградському інституті живопису, скульптури й архітектури ім. І. Ріпіна), дала ґрунтовні знання і широку ерудицію у царині світової історії мистецтва [1, с. 20]. Така своєрідна комбінація шкіл і підходів сформувала наукову траєкторію Олега Сидора доволі виразно та органічно, залишаючи магістральним напрямком та призначенням — утвердження самотності, оригінальності та творчого потенціалу українського мистецтва як національного феномену. Як поступово розкривалося у більш довірливому спілкуванні, це була позиція, закорінена у вихованні, у силі і впливі родини вченого. Зокрема, Олег Сидор відзначався глибоким знанням богословських догматів, теологічних концепцій, що втілювалися в образах релігійного малярства. І цим дослідник завдячував впливу членів родини, зокрема дядька монаха-василіянина о. Дам'яна Богуна [1, с. 18]. Підтримуючи контакти із УГКЦ у підпіллі і зберігаючи пам'ятки українського іконопису від початку 1990-х років, Олег Сидор швидко налагодив взаємодію зі структурами Української Греко-Католицької Церкви після її легалізації, зокрема із Українським Католицьким Університетом у Римі. Запрошений у 1992 році впорядкувати й дослідити колекцію Музею УКУ в Римі, Олег Сидор підсумував цю роботу кількома масштабними виданнями: «Блаженніший Йосиф і мистецтво» (1994), «Патріярх Йосиф Сліпий і мистецтво»

(2012) та «Собор Святої Софії у Римі (2012). Цей аспект досить важливий для розуміння дослідницького інтересу історика мистецтва до церковного мистецтва у ті та наступні роки.

Розпочавши у 1980-х вивчення творчості Йова Кондзелевича, Олег Сидор намітив перспективу дослідження розвитку та видозмін українського іконостаса XVIII століття. Це багаторічне дослідження завершилося в 1994 р. захистом дисертації «Творчість Йова Кондзелевича і українське малярство XVII — першої половини XVIII ст.», де вчений не лише висвітлив доробок художника, але й докладно представив передумови та шлях перетворень в українському іконописі XVII—XVIII ст. У дисертації про творчість Й. Кондзелевича Олег Сидор уже намітив перспективні напрямки студій над українським церковним малярством наступного періоду XVIII століття.

Закономірним вислідом живого спілкування із творами, організації численних виставок, підготовки експертних висновків про українську ікону з фондів Національного музею у Львові і не тільки, стали наступні видання — «Давня українська ікона» (Родовід, 2003), «Ukrainian Sculpture and Icons: A History of their Rescue» (Родовід, 2006), «Ukrainian Icons of the 13th—18th centuries» (Родовід, 2008). Далі була ключова авторська монографія «Святий Василій Великий в українському мистецтві» (2008), яка стала визначною подією в українському мистецтвознавстві останніх двох десятиліть, і була відзначена найвищою нагородою «Книга року» на Форумі видавців у Львові.

У спробі прослідкувати, як дослідницька траєкторія Олега Сидора привела його до постаті Луки Долинського та контексту його творчості, не можна оминати організацію ним виставки «Зарубіжна графіка XVI—XVIII ст. з фондів ЛМУМ» (1989) в час його роботи на посаді завідувача відділу графіки ЛМУМ в 1980—1991 рр. Встановлюючи зв'язки між видами мистецтва, між жанрами, між епохами, дослідник послідовно окреслював ширшу перспективу для вивчення окремих імен чи артефактів [2].

Перша згадка про Луку Долинського у дослідженнях Олега Сидора з'являється у передмові до альбому «Спадщина віків», підготовленому у співаторстві із В. Свенціцькою [3, с. 121]. Згадані в альбомі кілька творів Долинського («Вигнання торгов-

ців з храму» із собору Св. Юра та «Різдво Христове», «Стрітення», «Два пророки» з церкви Зіслання Святого Духа — всі в НМЛ) автор характеризує як завершальний етап українського барокового релігійного малярства, називаючи творчість митця «останнім акордом класичного українського іконопису», імовірно децю перефразовуючи вислів С. Гординського про місце Долинського в історії українського мистецтва [4].

З ім'ям Долинського Олег Сидор пов'язує важливі досягнення барокового стилю, наголошуючи на коренях київської традиції (закладених його першою мистецькою освітою) та на засвоєнні художником західноєвропейського впливу Віденської академії. Зважаючи на радикальну зміну манери Долинського після навчання у Відні і надалі, із перспективи цілей і завдань, які ставив перед митцем замовник митрополит Лев Шептицький, досягнення Долинського варто назвати сміливим кроком до нового релігійного малярства, відмінного від принципів і засобів ікони. Хоч, власне, глибше опрацювати «віденський період» художника Олег Сидор не зміг, фокусуючись на інших важливих проєктах, і наче «передоручив» це нам, колегам молодшої генерації (Л. Купчинська, М. Левицька) [5; 6]. Сталий інтерес до Луки Долинського засвідчує і наступна словникова стаття Олега Сидора для довідника «Митці України» [7].

Ще у 1991 р. з'являється ґрунтовна розвідка Олега Сидора «Еволюція українського барокового іконостасу» (часопис «Мистецькі студії») [8]. У цій статті автор значну увагу приділив іконостасним ансамблям Луки Долинського у соборі Св. Юра та в семінарійній церкві Зіслання Святого Духа. Дослідник розглядав ці два проєкти на ширшому тлі зміни теологічних акцентів, впровадження нових релігійних тем у малярство та загальної трансформації конструктивної схеми українського іконостасу під впливом барокових тенденцій.

До цієї проблематики дотичні дослідження про гравюри почаївського гравера Теодора Стрільбицького у збірці НМЛ, опубліковане в 1995 р.; доповідь про Богородичну тематику у творчості почаївських граверів (Наукова конференція «Богородиця і українська культура», Львів, 1995) [9]. Це теми, які напряду пов'язані із контекстом діяльності Луки Долинського в Успенському соборі Почаєва в 1800—1810-х рр. Опираючись на значний до-

свід фондової та атрибуційної роботи, Олег Сидор у ці роки зумів представити необхідність уважнішого вивчення релігійного мистецтва унійної традиції. Тут не можна оминати інтерес дослідника до постаті Св. вмч. Йосафата Кунцевича, іконографія якого була представлена на виставці «Мистецтво і літургія греко-католицької церкви / Sztuka i liturgia Kościoła Greckokatolickiego», підготовлений польськими музейниками та науковцями до 400-ліття Берестейської унії (Вальдемар Делюга, Піотр Кондатюк та Кристина Марр) і проведений у Холмі та Замості в 1996 році.

Однією із підвалин глибокої наукової ерудиції Олега Сидора була тривала експозиційна робота. Зокрема, у 1997 р. дослідник сформував виставку творів Луки Долинського із собору Св. Юра, представлених після блискучої реставрації під керівництвом Павла Петрушака. Ця виставка стала унікальною можливістю для глядачів «зблизька» познайомитися із малярством Долинського, а для фахівців — продовжити й поглибити вивчення доробку художника на тлі змін у церковному мистецтві другої половини XVIII століття. Хоча після виставки не з'явилося ґрунтовнішої публікації (лише інтерв'ю О. Сидора в часописі «Мета» від 7 серпня 1997 р.), але наукові й реставраційні дослідження, збережені в архівах НМЛ, згодом стали вагомим доповненням до джерельної бази про художника.

З-поміж українських істориків мистецтва (бо О. Сидор таки був істориком мистецтва, а не мистецтвознавцем), вчений вирізнявся глибоким знанням технологічних характеристик та особливостей української ікони, адже постійно взаємодіяв із реставраторами, знав тонкощі іконопису. Увага до формально-мистецьких характеристик творів, урахування історичних чинників та наукова інтерпретація фактологічного матеріалу формували високий рівень наукових публікацій О. Сидора.

Загалом, зіставляючи сферу зацікавлень і тематику публікацій Олега Сидора з 1990-х—2000-х років, можна прослідкувати комплексний підхід дослідника у вивченні церковного малярства через відображення нових богословських акцентів та іконографічних змін. Зокрема, матеріали про іконографію окремих свят, надруковані у випусках часопису «Лавра» в 1999—2000 рр. були, безперечно, новим словом у залученні методів іконології стосовно українського

мистецтва XVII—XVIII ст. До цього напрямку досліджень відносимо і публікацію про почаївську графіку XVIII — початку XIX століття [10].

Перша окрема розвідка, присвячена Святодухівському іконостасу авторства Долинського, що з'явилася у часописі «Галицька брама» (№6, 2000), згодом була розвинута в ґрунтовніший науковий статті «Іконостасні ансамблі Луки Долинського (традиція та пошук нових форм і засобів мистецького виразу)» [11].

Дослідник не оминув увагою доробок Долинського й у відповідному розділі академічного видання з історії українського мистецтва (2011) [12], звернувши в ньому увагу на монументальні проекти Долинського для василіянських Почаївського та Онуфріївського монастирів. Саме цей текст проклав шлях до реконструкції теологічних програм та вивчення візуальної образності унійного мистецтва у публікаціях наступних дослідників (серед яких і авторка цієї статті).

Закінчуючи цей короткий огляд, хочеться доповнити його неформальним особистісним коментарем, щодо двох якостей вченого: його любові до класичної музики та досконалого її знання, і його тонкого почуття гумору. Видається, ці обидві якості були невіддільними від науково-творчого апарату дослідника: музика допомагала абстрагуватися від буденності і зануритися у відповідну епоху; гумор (особливо запам'яталися жарти і дотепи про церковних діячів, осіб відомих і шанованих або анонімних) допомагав не впадати у надмірний пафос, оцінювати людей і епохи критично, пам'ятаючи, що за образами стоять живі люди — творці, замовники, поціновувачі...

Висновки. Олег Сидор присвятив постаті і доробку Луки Долинського чимало публікацій, суттєво поглибивши знання про основи та джерела творчості художника, і намітивши напрямок подальших досліджень, не тільки за формальними ознаками стилю, але й у руслі контекстуальної історії мистецтва. Дослідник звернув увагу на низку важливих питань, які стосувалися не лише творчості окремого митця, але розкривали суть трансформацій і перетворень в художній культурі і релігійному мистецтві України XVIII століття.

Підсумовуючи, можна зазначити, що вивчення доробку Луки Долинського не було для Олега Сидора випадковим чи епізодичним. Про це свідчить і послі-

довний інтерес до постаті художника впродовж багатьох років, і помітний прогрес у контекстуалізації його творчості в рамках міжстилевої класифікації поміж бароко/рококо та класицизмом зламу XVIII—XIX століть. В ці дослідження Олег Сидор вніс свіжий струмінь нових акцентів, поглиблених інтепретацій, іконографічних трактувань доробку Долинського як унікального явища українського церковного мистецтва. Безумовно, без напрацювань Олега Сидора подальші дослідження творів Луки Долинського були б значно збіднені, а головне — могли б втратити ґрунтовність перспективи погляду на українське церковне мистецтво минулих століть.

1. Олег Сидор. Бібліографічний покажчик. Львів: Спілка художників «Клуб українських митців». Львів, 2001.
2. Левицька М. Євангельський сюжет «Христос виганяє торгівців із храму» у мистецтві західноєвропейського та українського бароко: іконографічні паралелі. *Народознавчі зошити*. 2014. Вип. 6. С. 1223—1230.
3. Свеніцька В., Сидор О. Спадіщина віків. Українське малярство XIV—XVII століть у музейних колекціях Львова. Львів: Каменяр, 1990.
4. Гординський С. Українська ікона 12—18 сторіччя. Філадельфія: Провидіння, 1973.
5. Купчинська Л. Архів Івана Гудза — джерело дослідження раннього періоду творчої діяльності Луки Долинського. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2019. № 3. С. 15—23.
6. Левицька М. Культурно-мистецька діяльність Луки Долинського у контексті церковно-релігійних процесів другої половини XVIII — початку XIX ст. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Інститут народознавства НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів, 2021.
7. Долинський Лука. *Митці України (Енциклопедичний довідник)*. (За ред. А. Кудрицького). Київ: Українська енциклопедія, 1992. С. 221.
8. Сидор О. Еволюція українського барокового іконостасу. *Мистецькі студії-1*. Львів, 1991. С. 28—34.
9. Сидор О. Гравюри Теодора Стрільбицького в збірках Національного музею у Львові. *Альманах-94*. Львів, 1995. С. 416—417.
10. Сидор О. Почаївська графіка XVIII — початку XIX століть. *Апологет. Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво*. Львів: УКУ, 2009. URL: https://archiv.ub.uniheidelberg.de/artdok/3794/1/Cobic_Apolohet_2009.pdf.
11. Сидор О. Іконостасні ансамблі Луки Долинського (традиція та пошук нових форм і засобів мистецького вислову). *Апологет. Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво*. Львів: УКУ, 2010. С. 192—211.
12. Сидор О. Монументальний живопис. Історія українського мистецтва: у 5 т. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського, 2011. Т. 3. С. 450—456.

REFERENCES

- Oleg Sydor. Bibliographic index. (2001) Lviv: Spilka Khudozhnykiv "Club Ukrainykh myttsiv" [in Ukrainian].
- Levytska, M. (2014). The Gospel Story "Christ Expels the Merchants from the Temple" in the Art of Western European and Ukrainian Baroque: Iconographic Parallels. *The Ethnology Notebooks*. 6, pp. 1223—1230 [in Ukrainian].
- Sventitsitska, V., Sydor, O. (1990). Heritage of the Ages. Ukrainian Painting of the 14th—17th Centuries in the Museum Collections of Lviv. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].
- Hordynskyi, S. [1973]. Ukrainian icon of the 12—18th centuries. Filadelfia: Provydinnia [in Ukrainian].
- Kupchynska, L. (2019). Ivan Gudz's Archive as a Source for Research of Luka Dolynskyy's early art activity period. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*. № 3, s. 15 — 23 [in Ukrainian].
- Levytska, M. (2021). Cultural and Artistic Activity of Luka Dolynskyy in the Context of Church-Religious Processes from the end of the 18th — early 19th century. Thesis for a Doctoral Degree in History. Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine, The Ethnology Institute of the NAS of Ukraine, Lviv [in Ukrainian].
- Dolynskyy Luka. In: *Artists of Ukraine. (Encyclopedia, ed. A. Kudrytskyi)*. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, 1992, s. 221 [in Ukrainian].
- Sydor, O. (1991). The Evolution of the Ukrainian Baroque Iconostasis. *Mystetski studii-1*. Lviv, pp. 28—34 [in Ukrainian].
- Sydor, O. (1995). Engravings by Teodor Strilbytsky in the collections of the National Museum in Lviv. *Almanakh-94*. Lviv, pp. 416—417 [in Ukrainian].
- Sydor, O. (2009). Pochaiv graphics of the 18th — early 19th centuries. *Apolohet. Christian sacred tradition: faith, spirituality, art*. Lviv: UCU, URL: https://archiv.ub.uniheidelberg.de/artdok/3794/1/Cobic_Apolohet_2009.pdf [in Ukrainian].
- Sydor, O. (2010). Iconostatic ensembles of Luka Dolynskyy (tradition and search for new forms and means of artistic expression). *Apolohet. Khrystianska sakralna tradytsiia: vira, dukhovnist, mystetstvo*. Lviv: UKU, p. 192—211 [in Ukrainian].
- Sydor, O. (2011). Monumental Painting. History of Ukrainian Art: in 5 volumes. Kyiv: Instytut mystetstvosnavstva, folkloru ta etnohrafii im. M. Rylskoho. Vol. 3, pp. 450—456 [in Ukrainian].